

YENİKAPI PROJELERİ:

KENTSEL BOŞLUK,
SINIR VE TASARIM
YÖNTEMİ OLARAK
ARKEOLOJİK MEKÂN

TÜRKİYE'DE İYİ
MİMARLIK
YAPILIYOR DEMENİN
BİR ARACI OLARAK
ULUSAL MİMARLIK
SERGİSİ VE ÖDÜLLERİ

İŞ GELİŞTİRME
BÖLGELERİ:
TALİMHANE NASIL
DÖNÜŞÜYOR?

OLAY-KENTLER

YARIŞMA:
BURSA ORHANGAZİ
MEYDANI VE ÇEVRESİ

AFET RİSKİ ALTINDAKİ
ALANLARIN
DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
HAKKINDA KANUN

YEŞİLÇAM
SİNEMASI'NDA
MEKÂN KULLANIMI

HALİKARNAS
BALIKÇISI: BODRUM'A
KAZANDIRDIKLARI

BRÜT BETON
YAPILARIN
KULLANIM ÖMRÜ

YEŞİL KONAKLAMA



- 2 İNGİLİZCE ÖZET / ENGLISH SUMMARY
4 MİMARLIK DÜNYASINDAN

GÜNDEM

- 8 Meslek Hukukumuzda Müdahaleler /
Eyüp Muhcu

GÜNCEL

- 10 YENİKAPI PROJELERİ:
Kentsel Boşluk, Sınır ve Tasarım Yöntemi
Olarak Arkeolojik Mekân / Namık Erkal

AFET

- 17 Afet Riski Altındaki Alanların
Dönüştürülmesi Hakkında Kanun
ve Uygulama Sorunları / Fevzi Özlüer

ULUSAL MİMARLIK ÖDÜLLERİ

- 20 Katılımın Gösterdiği Büyük Resmi
Çizmenin, Türkiye'de İyi Mimarlık Yapılıyor
Demenin Bir Aracı Olarak ULUSAL
MİMARLIK SERGİSİ VE ÖDÜLLERİ

KENTSEL POLİTİKA

- 30 Kamusal Alanın Özelleştirilmesinde Yeni
Bir Araç Olarak İş Geliştirme Bölgeleri:
Talihane Nasıl Dönüşüyor? /
Dilek Özdemir, Dicle Kızıldere

MİMARİ TASARIM

- 35 Olay-Kentler: Yeni Bir Bağlamsal Mimarlık
Terminolojisi / Gülşah Güleç

KIRDAN / KENTTEN

- 40 Başkentin Yuttuğu Bir Köy: Bacıköy /
Ali Cengizkan



YARIŞMA: Bursa Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması

YARIŞMA

- 42 Bursa Orhangazi Meydanı ve Çevresi
Kentsel Tasarım Proje Yarışması

MEKÂN VE SİNEMA

- 50 Yeşilçam Sineması'nda Mekân Kullanımı /
Didem Akyol Altun, İnci Uzun

KENTSEL BELLEK

- 56 Halikarnas Balıkçısı ve Sürgün Yeri Olan
Bodrum'a Kazandırdıkları / Devrim Yücel Besim

YAPI FİZİĞİ

- 62 Brüt Beton Yapıların Kullanım Ömrü ve
Onarım Teknikleri / Aslı Er Akan, Hilal Tuğba
Örmecioglu

ÇEVRE DUYARLI MİMARLIK

- 67 Yeşil Konaklama / Rüksan Tuna

CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞI

- 72 Cumhuriyet Dönemi Göçmen İskân
Politikaları: Bir Uygulama Örneği Olarak
Ankara Varlık Mahallesi / Nuray Bayraktar,
Murat Özden

77 YAYINLAR



MİMARİ TASARIM: Olay-Kentler: Yeni Bir Bağlamsal Mimarlık Terminolojisi

Cumhuriyet Dönemi Göçmen İskân Politikaları: Bir Uygulama Örneği Olarak Ankara Varlık Mahallesi

Nuray Bayraktar, Murat Özden*

Cumhuriyet dönemi boyunca “iç ve dış göçler”, ülke gündeminde sürekli yer bulan konular arasındadır. Dönem mimarlığının önemli kaynağı *Arkitekt*'te de iskân politikalarına ilişkin çözüm önerileri ile birlikte birçok tartışma yer alır. Yazarlar, büyük kitlesel dış göçler sonucu ortaya çıkan göçmenlik durumuna ilişkin Cumhuriyet dönemi iskân politikalarını ve uygulamalarını, Ankara Varlık Mahallesi üzerinden değerlendiriyorlar.

Cumhuriyet dönemi boyunca ülke gündemindeki yerini ve güncelliğini koruyan en önemli sorunlardan birisi göç sorunu olmuştur. Köyden kente göç biçiminde yaşanan iç göçler ve göç edenlerin barınma sorunlarının çözümünün yanı sıra büyük kitlesel dış göçler ve göçmenlerin yerleşim sorunlarının çözümü de dönemin iskân politikaları içinde büyük bir yer tutmaktadır. Göçmenlerin yerleşim sorunlarının çözümü “iskânlı göçmen” ve “serbest göçmen” olmak üzere iki farklı statüde gerçekleştirilmiştir.¹ Dönemde gerek iskânlı göçmen, gerek serbest göçmen olarak çok sayıda göçmen kabul edilmiş, ancak göçmenlerin iskânı sürecinde ve sonrasında önemli birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Göçmenlerin iskânı sürecinde karşı karşıya kalınan sorunların başında göçmenlerin illere göre dağılımında yaşanan dengesizlik gelmektedir.² Bir diğer sorun göçmenlerin yerleştirilmesinde önceden belirli bir yerleşim yeri saptanmaması, fiili duruma göre alınan tedbirler ile yetinilmesidir. Geldikleri yerin coğrafi ve iklim özellikleri, Türkiye'ye gelmeden önce yaptıkları işleri, alıştıkları tarım sistemi kriterleri esas alınmaya çalışılmasına rağmen, sonuçta hangi illerde uygun yer var ise göçmenler o illere yerleştirilmiştir.³ Ancak bu şekilde yerleştirilen göçmenlerin bir kısmı sosyal ve kültürel olarak yaşanan uyum sorunları, iklim koşulları, toprağın verimsiz oluşu, kendilerine hibe şeklinde tarla, konut verilmesine ve kredi temin edilmesine karşı yerli halkın duyduğu tepki gibi nedenlerle yeniden yer değiştirmek zorunda kalmışlardır.

Göçmenlerin iskânı sonrasında karşı karşıya kalınan sorunların başında ise göçmen yerleşimlerinde homojen bir sosyal yapının salt göçmenlik üst kimliğine bağlı olarak kurulması, coğrafi-yerel özellikleri farklı insanların zorunlu birlikteliği ile ortak bir yaşam sağlanmaya

çalışılması gelmektedir. Ancak homojen olduğu kabul edilen bu sosyal yapı nedeniyle göçmen yerleşimleri içe dönük bir yaşamın sürdüğü yerler olarak çevreden ayrırmakta, öte yandan, göçmenlerin yerleştirildikleri yerler ile tarihsel anlamda bir bağ kurmalarının zorluğu nedeniyle özellikle kentlere eklenen göçmen yerleşimleri kentin bir parçası olamamaktadır. Yıldırım vd.'e göre kent göçmenler için bir seyirlik alandır.⁴ Göçmenler yerleştirildikleri yerde geçmiş yaşamlarından izler bulmaya çalışmakta, bu izler göçmenlerin yaşadıkları yerle kurdukları ilişkiyi ikincil kılmaktadır.

CUMHURİYET DÖNEMİ İSKÂN POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI

Cumhuriyet dönemi boyunca göçmen iskân politikalarının⁵ ve uygulamalarının⁶ büyük kitlesel göç hareketlerine bağlı olarak üç dönemde farklılaştığı ve tip konut uygulamaları esas olmak üzere yerleşim yerleri tespiti, yasal ve kurumsal düzenlemelerin hayata geçirilmesinde bütüncül ve uzun vadeli bir planlama yaklaşımından öte reel gerçeklikler üzerinden hareket edilen bir politika izlendiği görülmektedir.

1923-1950 Dönemi

Bu dönemin ilk yıllarında iskân politikalarını belirleyen durum, Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan mübadele olmuştur. Türkiye'den göç eden Rumların çoğunluğunun kentlerde yaşıyor ve ticaret yapıyor olmalarına karşın, Yunanistan'dan göç eden Türklerin çoğunluğunun köylerde yaşıyor ve hayvancılıkla uğraşıyor olmaları, gelenlerin kırsal alanlarda yerleşimlerini gündeme getirmiştir. 1923 yılında Mübadele İmar ve İskân Vekâleti kurulmuş, mübadiller belirlenen 10 iskân bölgesine yerleştirilerek yerleşim sorunları çözülmeye çalışılmıştır.⁷ Mübadillere hazır baraka ve Huğ türü, taşınabilir, yer aldığı bölgeye uygun konutlar yapılması; yerleşik düzende ucuz ev yapılarak numune köyler kurulması; mübadele sonucu boşalmış olan konut stokunun dağıtılması biçiminde üç şekilde barınma olanağı yaratılmıştır.⁸

Duman'a göre⁹ mübadele dışında bu dönemde gerçekleşen göç hareketleri nüfus azlığına, toplumsal ve ekonomik sorunlara karşı bir çözüm olarak ele alınmış, göçmen nüfusun Türk nüfusuna göre zengin ve eğitilmiş olması nedeniyle göçmenlerin toplumsal ve ekonomik gelişmenin lokomotif olmaları öngörüsü dış göçün desteklenmesine yol açmıştır. Barınma sorunlarının çözümü için göçmenlere hazine arazilerinden arsa tahsis edilmiş ve ev yapabilmeleri için İskân Fonu'ndan para ödenmiştir.¹⁰

Nuray Bayraktar
Doç. Dr., Başkent
Üniversitesi, İç
Mimarlık ve Çevre
Tasarımı Bölümü

Murat Özden
Y. Şehir Plancısı



Resim 1-2. Varlık Mahallesi Konut Dokusu

1950-1980 Dönemi

Dönemin iskân politikaları açısından 1950-1952 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen toplu göç hareketi büyük önem taşımaktadır. İskânlı göçmen olarak gelen grup İskân Kanunu'na göre yapılan planlamalar sonucu kentsel alanda kentlere mahalleler eklenmek suretiyle veya çoğunlukla kırsal alanda mevcut köylere dağınık olarak veya mahalleler eklenmek suretiyle yerleştirilmiştir. Öte yandan, kırsal alanda iskân edilen göçmenler için ayrıca 13 müstakil köy kurulmuş, kurulan köylerde avlu içinde konut ve işletme binalarının yanı sıra cami, okul, muhtarlık ve köy konağı gibi ortak kullanım tesisleri de yapılmıştır. Mevcut köylere eklenen yeni mahallelerde inşa edilen göçmen konutları yine avlu içindedir ve işletme binaları ile birlikte ele alınmıştır. Kentsel alanda iskân edilen göçmenler için kentlerin dışında kurulan yeni mahallelerde tip projeler uyarınca gerçekleştirilen konutlar ise 300-400 m² parseller içinde tek katlı ve yaklaşık 65-90 m²'dir. Bu mahallelerde cami, okul, park ve muhtarlık gibi kentsel donatı alanları da yer almaktadır. Günümüzde büyük kentlerin merkezleri durumunda kalan İstanbul Taşlıtarla, Bursa Hürriyet Mahallesi ve Ankara Varlık Mahallesi bu uygulamanın en önemli örnekleridir.¹¹

Göçmenlerin iskânı konusunda bir başka gelişme 1968 yılında yaşanmıştır. Bulgaristan'dan gerçekleşen toplu göç sonrası bölünmüş ailelerin biraraya getirilmesi amacıyla, Türk ve Bulgar Devletleri arasında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Antlaşması imzalanmış, bu antlaşma uyarınca gelen grup daha önce

gelen akrabalarının bulunduğu yerleşim yerlerine kendi olanakları ile yerleşmiştir.

1980 Sonrası

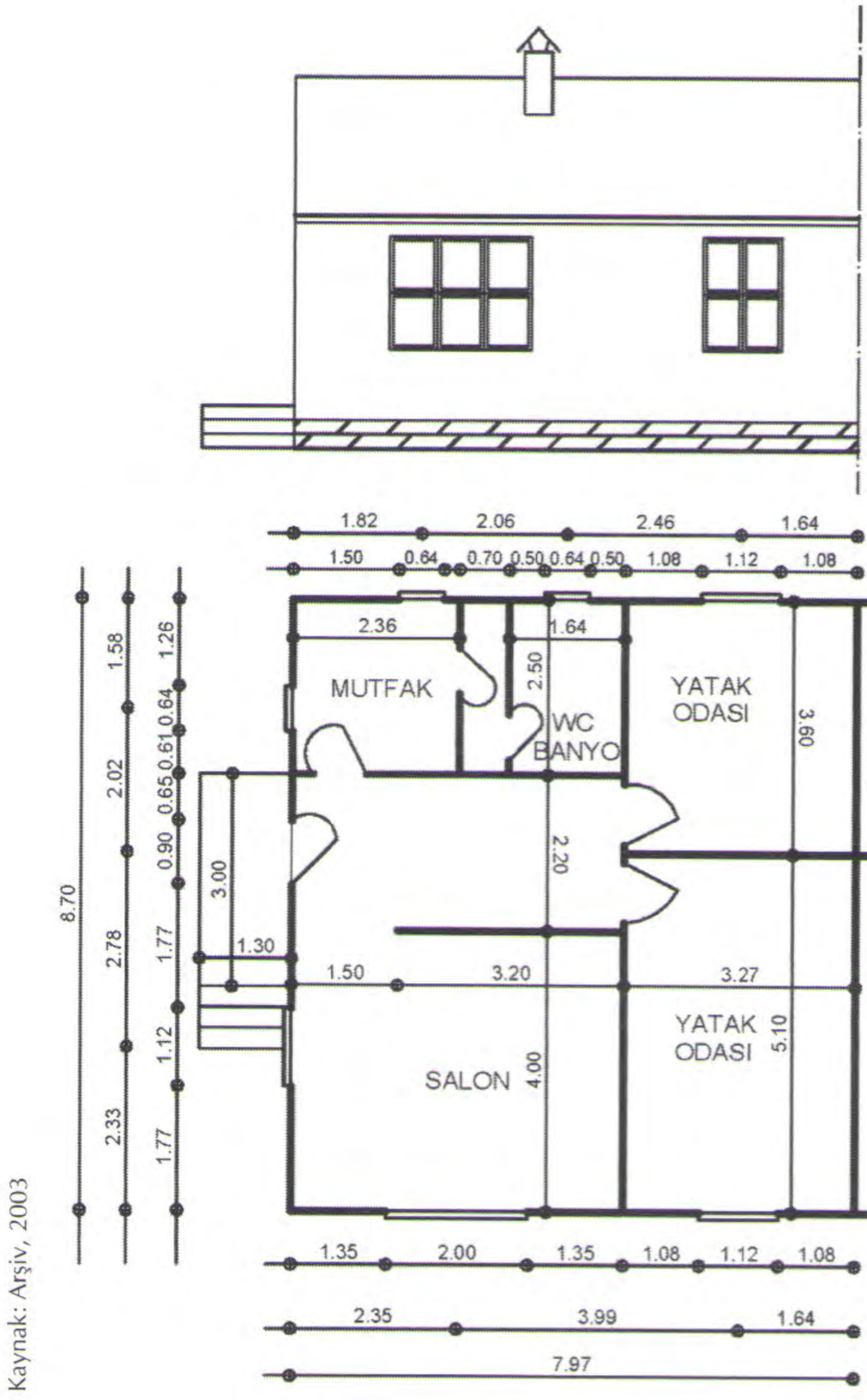
Dönemde iskân politikaları üzerinde Bulgaristan'da yaşayan Türklere yönelik yaptırımlar büyük rol oynamıştır. 1989 yılında Bulgaristan Hükümeti tarafından Türk vatandaşların istedikleri takdirde Türkiye'ye gidebileceklerinin bildirilmesi üzerine Bulgaristan'dan serbest göçmen olarak çok sayıda göçmen gelmiştir. Gelen göçmenlerin bir bölümü daha önce göç eden akraba ve komşularının yaşadıkları bölgelere kendi imkânları ile yerleşmişler¹², bir bölümü ise çeşitli il merkezi, ilçe ve beldede parasal katkıları ve borçlandırılmaları ile gerçekleştirilen yeni yerleşim yerlerinde iskân edilmişlerdir. Bu yerleşim yerleri çok katlı toplu konut alanları olarak ele alınmış, bu alanlarda göçmenler için yaklaşık 70 m² büyüklükte sosyal konutlar inşa edilmiştir.¹³

ANKARA VARLIK MAHALLESİ UYGULAMASI

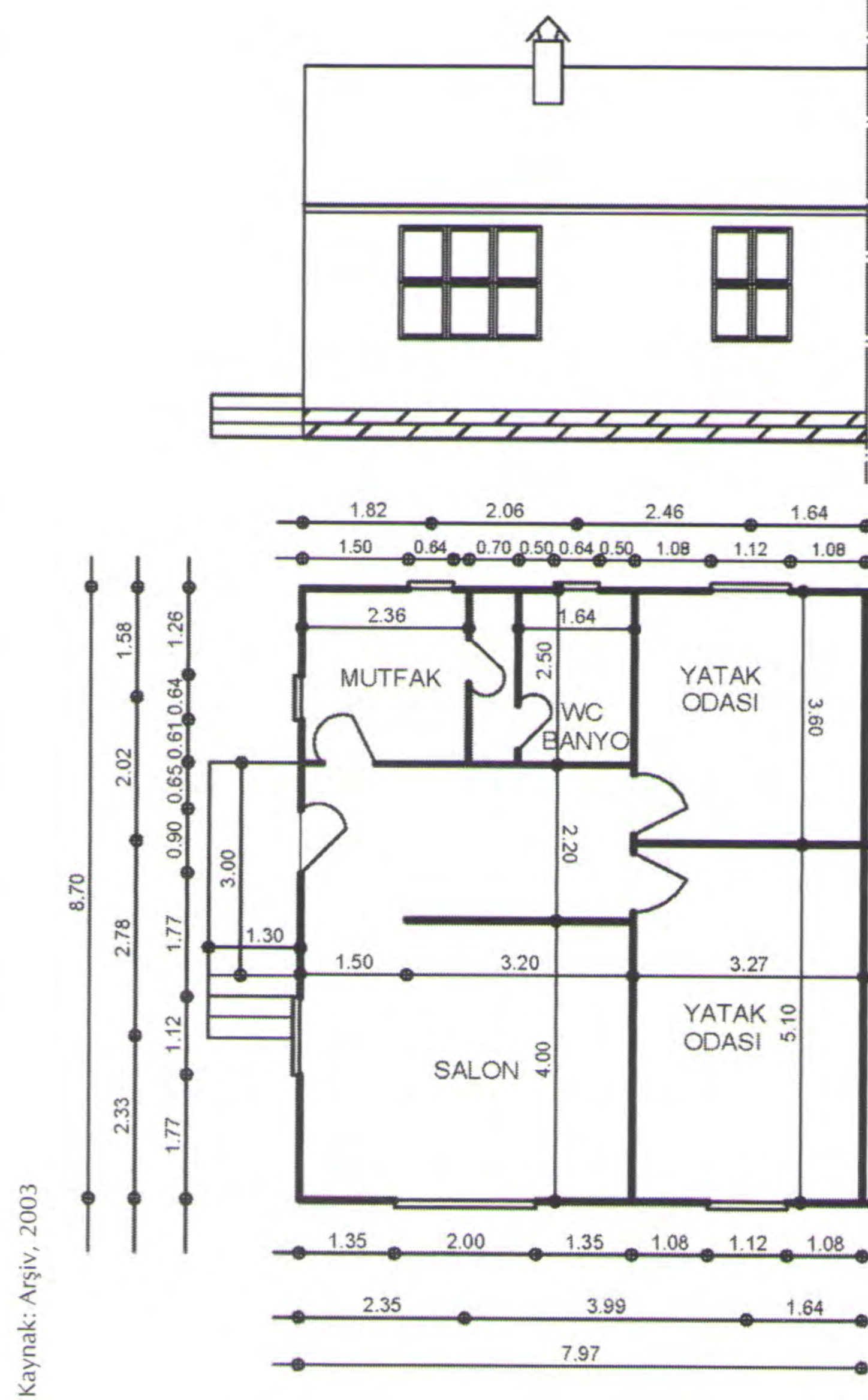
Ankara Varlık Mahallesi, Cumhuriyet dönemi boyunca kentsel alanlarda gerçekleştirilen göçmen yerleşimleri içinde önemli bir örnektir. Cami, okul, park ve muhtarlık gibi kentsel donatı alanları ile birlikte ele alınan mahalle, kendi içinde tüm ihtiyaçların karşılandığı içe dönük kapalı bir sistem olarak tipik bir komşuluk ünitesi biçiminde kurgulanmıştır. Farklı tiplerde uygulanan konutlar ile elde edilen çeşitlilik, kullanılan malzeme, bahçeler nedeniyle ortaya çıkan yoğun yeşil doku, insan ölçeğindeki yapılaşma, Varlık Mahallesi'ni fiziksel açıdan kent içinde özelleşmiş bir yerleşim yeri haline getirmiştir. **(Resim 1, 2)** Öte yandan coğrafi-yerel tüm ayrışmalarına karşın Bulgaristan göçmeni olma durumu yaşayanları birleştirmiş, bir üst kimlik olarak mahalleyi özgün kılmış, mahallenin sosyal açıdan Ankara için sembolik bir anlam taşımasına yol açmıştır.

Varlık Mahallesi¹⁴ 1950-1952 yılları arasında Bulgaristan'dan göç eden iskânlı göçmenlerin yerleşim alanıdır.¹⁵ Mahallede göçmenler için iskân faaliyetleri Ankara Valiliği İskân Müdürlüğü'nün kontrolü altında yürütülmüştür. Dönemde Avrupa Muhacir ve Mülteciler Teşkilatı'ndan parasal yardım sağlanmış ve mahalledeki konutlar bu yardım ile inşa edilmiştir.¹⁶ Tip projeler uyarınca inşa edilen konutlar yaklaşık 65-90 m² büyüklüğünde, 300-400 metrekarelik parseller içinde bahçeli, tek katlı ve ikiz konut olarak ele alınmışlardır.

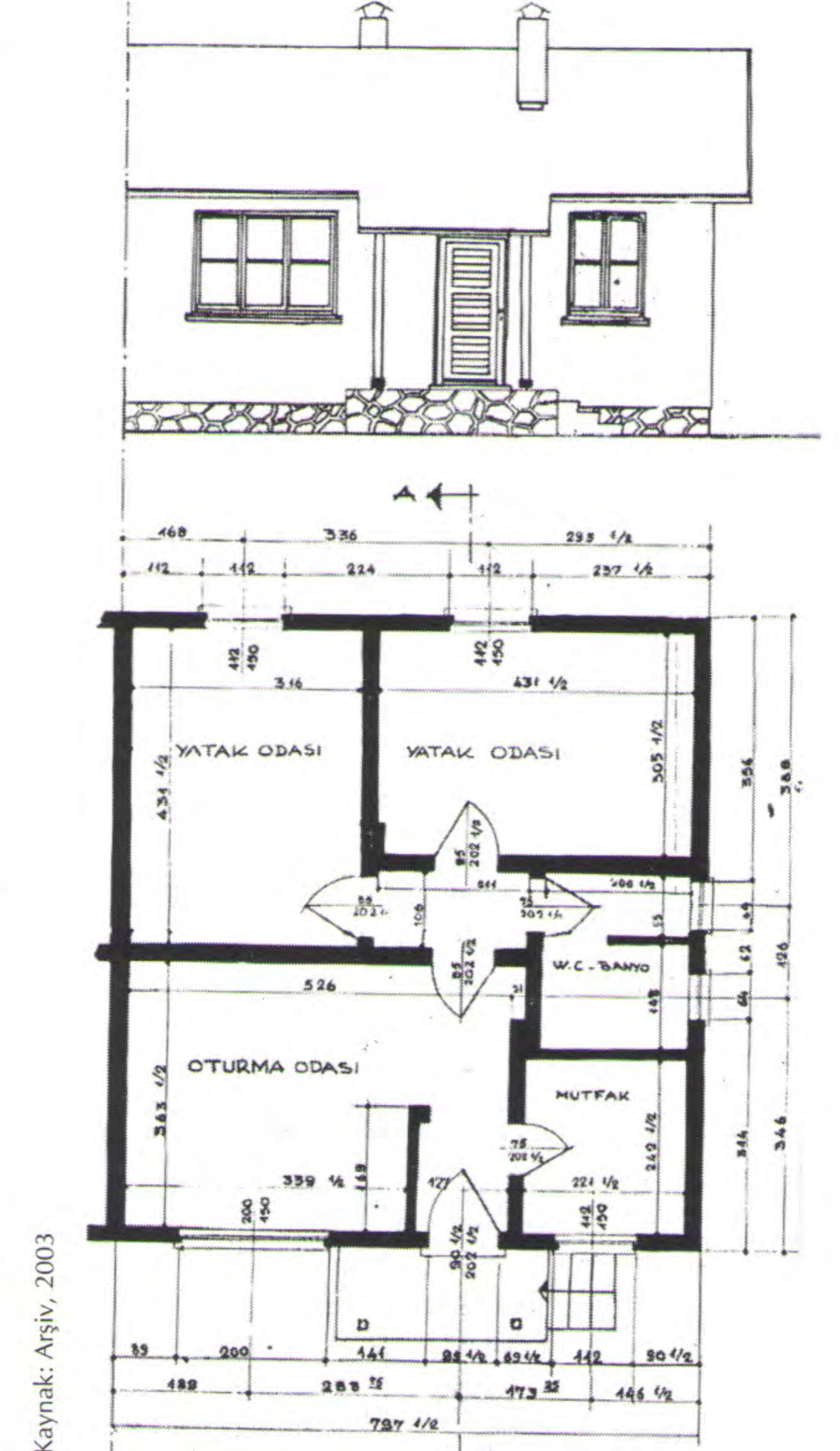
Varlık Mahallesi'nde, Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğü'nce¹⁷ hazırlanan A, B ve C tipleri olmak üzere üç tip konut projesi uygulanmış ve 326 konut yapılmıştır. A tipi konutlarda iki yatak odası, salon, mutfak ve banyo bulunmakta, tüm mekânlar geniş bir giriş holü ile bağlanmaktadır. **(Resim 3)** Salon, oturma alanı, bir yatak odası, mutfak ve banyodan oluşan B tipi konutlarda giriş holü küçülmüş, mutfak, banyo, yatak odası bağlantısı için bir ara hol yapılmıştır. **(Resim 4)** C tipi konutlarda iki yatak odası, oturma odası, banyo ve mutfak yer almakta, yatak odaları ve banyo ilişkisi yine bir ara holden sağlanmaktadır. **(Resim 5)** Yapım işi 1960 yılında bitirilen konutlar, kura usulü ile hak sahibi göçmenlere dağıtılmış, 1962 yılı itibari ile de kullanılmaya başlanmıştır.¹⁸



Resim 3. Varlık Mahallesi A Tipi Konut Projesi



Resim 4. Varlık Mahallesi B Tipi Konut Projesi



Resim 5. Varlık Mahallesi C Tipi Konut Projesi

VARLIK MAHALLESİ'NDE DEĞİŞİM

Varlık Mahallesi simgesel bir yerleşim yeri olarak uzun süre kent içinde önemini ve anlamını korumuş, gerek özelleşmiş fiziksel yapısı, gerek özgün sosyal yapısı nedeniyle bu yazının konusunu oluşturmuştur. Mahallede fiziksel açıdan alt ölçekte ve üst ölçekte büyük bir değişim yaşanması, bu değişime bağlı olarak mahallenin sosyal açıdan homojen özelliğini yitirmesi yazının içeriğinin bu anlamda genişletilmesini zorunlu kılmıştır.

Mahallede fiziksel açıdan alt ölçekte yaşanan değişim konutlara ilişkindir. Konutların ısıtma sistemlerinin sobalı olması ve bir depoya ihtiyaç duyulması nedeniyle bahçelerin neredeyse tamamında müstemilat yapılmış, zaman içinde değişen aile büyüklükleri ve ortaya çıkan farklı ihtiyaçlar, çeşitli mekânsal düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. Yeterli büyüklükte olmamaları nedeniyle konutların bir kısmında yan cephelere, bir kısmında ise arka ve ön cephelere eklemeler yapılmak suretiyle kullanım alanları genişletilmeye çalışılmıştır.

- A tipi konutlarda çoğunlukla yan cepheye, arka cepheye eklemeler yapılmış, pencere ebatları ve kapı yerleri değiştirilmiştir.
- B tipi konutlarda çoğunlukla giriş kapısı değiştirilmiş, girişteki ön boşluk kapatılmıştır.
- C tipi konutlarda çoğunlukla giriş kapısı değiştirilmiş, ön saçak kapatılmıştır.

Mahallenin özgün konut dokusunu tahrip eden bu değişiklikler üzerine 07.01.1984 tarih ve 52 sayılı karar ile Varlık Mahallesi sınırları içinde tüm inşaa faaliyetleri durdurulmuş ve mahalle koruma altına alınmıştır.

Ancak, kent merkezi ile doğrudan ilişkisi, kolay ulaşılabilir olması, yakınında önemli yatırımların yer alması mahalleyi büyük bir rant baskısı ile karşı karşıya bırakmış, fiziksel açıdan üst ölçekte büyük bir değişim yaşanmasına yol açmıştır. Bu dönemde mahalle sakinlerinin Koruma Kurulu'na koruma kararının kaldırılması için toplu dilekçeler vermeleri de değişim sürecini hızlandırmıştır. Bu dilekçeler ile:

- “Temelsiz, taş üzerine briketten, tabanı ve tavanı ahşap olarak inşa edilen yapılar, bataklık ve dolgu toprak üzerine inşa edildiklerinden temeller çökmekte, duvarlarda ayrılmalar meydana gelmektedir.
- Evler ekonomik ömürlerini doldurdıkları için ev sahiplerine her yıl maddi külfet getirmektedirler.
- Aileler büyümüş ve konutlar yetersiz kalmaktadır.”

şeklinde şikayetler dile getirilmiştir.¹⁹

Bu dilekçeler ile ilgili olarak Yenimahalle Belediyesi ile yapılan yazışmalar sonucu 03.07.1987 tarih ve 3494 sayılı karar ile Varlık Mahallesi üzerindeki tescil kaydı kaldırılmış²⁰, mahalle sakinleri bu kez Yenimahalle Belediyesi'ne imar düzenlemeleri için başvurularda bulunmaya başlamışlardır. Özellikle 4-5 katlı modern yapılarda yaşama isteğinin belirtildiği bu başvurular üzerine Yenimahalle Belediyesi tarafından 23.12.1988 tarih ve 427 sayılı karar ile Varlık Mahallesi Revizyon İmar Planı onanmış²¹, mahallede yapı yoğunlukları ve kat yükseklikleri değiştirilmiştir. Onanan planın notlarına göre “Maksimum bina derinliği 15 metre, H max: 9,50 metre (3 kat)” olarak belirlenmiş, tescillenmiş olan yol boyu ağaçların korunması öngörülmüştür.²²

Revizyon İmar Planı'nın yürürlüğe girmesiyle Varlık Mahallesi'nde tek katlı konutların yıkılıp, yerlerine üç

katlı, bazılarında çatı katı ile birlikte dört katlı konutların yapıldığı bir değişim süreci içine girilmiştir. Yeni konutlar iki parsel birleştirilerek tek parselde ayırık nizamda ya da tek parselde yan parselde bitişik nizamda yapılmaktadır. Yeni konut yapıları ile mahallede insan ölçeği ve yeşil doku giderek yok olmuş, yol boyu yapı duvarlar oluşmaya başlamıştır. **(Resim 6-8)**

2003 yılında yapılmış olan araştırmaya göre mahallede 45 adet A Tipi, 30 adet B Tipi, 27 adet C Tipi olmak üzere toplam 102 adet konut bulunmaktadır. **(Resim 9)** 2012 yılında yapılan araştırmada ise mahallede 15 adet A Tipi, 9 adet B Tipi, 5 adet C Tipi olmak üzere toplam 29 adet konut kaldığı tespit edilmiştir. **(Resim 10)** Yıkılan tek katlı konutlar yerine inşa edilen apartmanlar renkli cepheleri, cephelerde kullanılan malzemeler ve detaylar ile oldukça farklı bir görünüm sergilemektedirler. Ayrıca yaşanan hızlı dönüşümün, mevcut altyapı değişmeden gerçekleşmesi nedeniyle mahallede yol, otopark, park vb. kentsel donatı alanları açısından büyük sorunlar yaşanmakta olduğu gözlenmiştir.

Öte yandan mahallede fiziksel açıdan yaşanan bu değişim özgün sosyal yapıda da değişime yol açmış, Varlık Mahallesi'nin giderek farklı gelir ve farklı nüfus gruplarından insanların birarada yaşadığı bir yerleşim yeri haline gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Mahalleye dönüşüm sonrası yerleşen nüfusun ağırlıklı olarak İç Anadolu'dan kente göç eden orta gelir grubu olduğu bilinmektedir. Kent merkezinde, bahçeli, tek katlı, sayfiye yeri gibi kullanabileceği bir evde oturmak düşüncesi ile mahalleye yerleşen kentliler ise yüksek gelir grubundandır. Öte yandan mahallede görülen bakımsız konutlarda, çevre köylerden gelen alt gelir grubu işçiler oturmaktadır.²³

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi boyunca ilk yıllar mübadele yolu ile ve sonrasında çoğunlukla zorunlu biçimde gerçekleşen dış göç olayında, yasal ve kurumsal düzenlemelerin eksikliği iskân politikalarının fiili durumlara göre biçimlenmesine yol açmıştır. 1934 yılında çıkarılan 2510 Sayılı İskân Kanunu, konu ile ilgili, bugün de geçerli olan tek yasal dayanaktır. Ancak, kanun kabul edildiği günden başlayarak ek kanunlar ile desteklenmiş, 1994 yılına dek çıkarılan ek kanunların sayısı 16'ya ulaşmıştır.

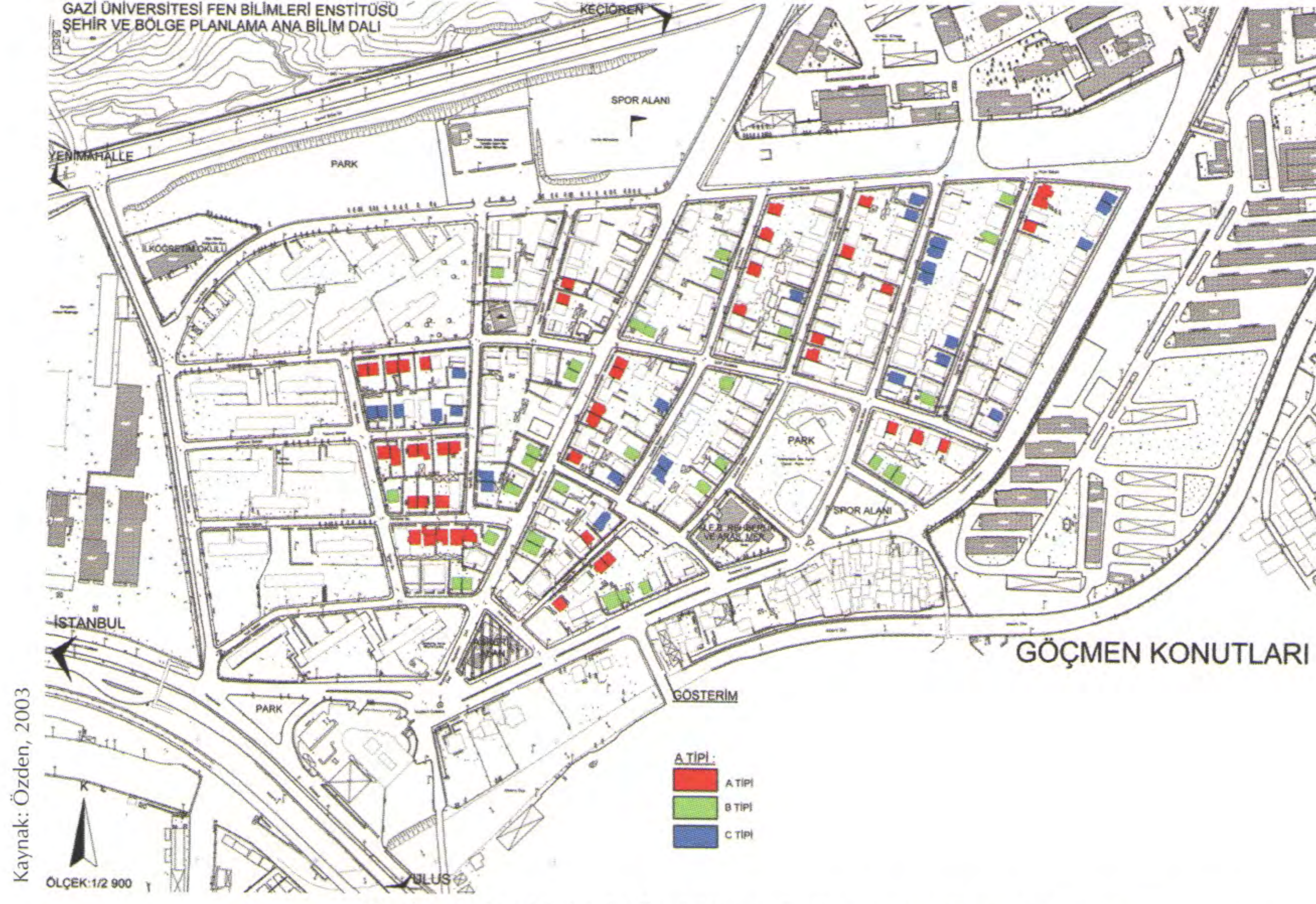
İskân Kanunu uyarınca iskânlı göçmenler için gerçekleştirilmiş önemli bir uygulama örneği olan Varlık Mahallesi özelleşmiş fiziksel yapısı ve özgün sosyal yapısı nedeniyle uzun bir süre Ankara için simgesel bir anlama sahip olmuştur. Dönemin iskân politikaları uyarınca kentsel donatı alanları ile birlikte bir komşuluk ünitesi biçiminde kurgulanmış olan mahallede göçmenler için üç tip konut inşa edilmiştir. Bir dönem koruma altına alınan, ancak koruma kararı rant baskısı ve göçmenlerin istemleri sonucu kaldırılan mahalle fiziksel açıdan üst ölçekte büyük bir değişim geçirerek süreç içinde herhangi bir yerleşim yerine dönüşmeye başlamıştır. Yaşanan fiziksel değişim sosyal değişimi de beraberinde getirmiş, mahalle farklı gelir grupların-



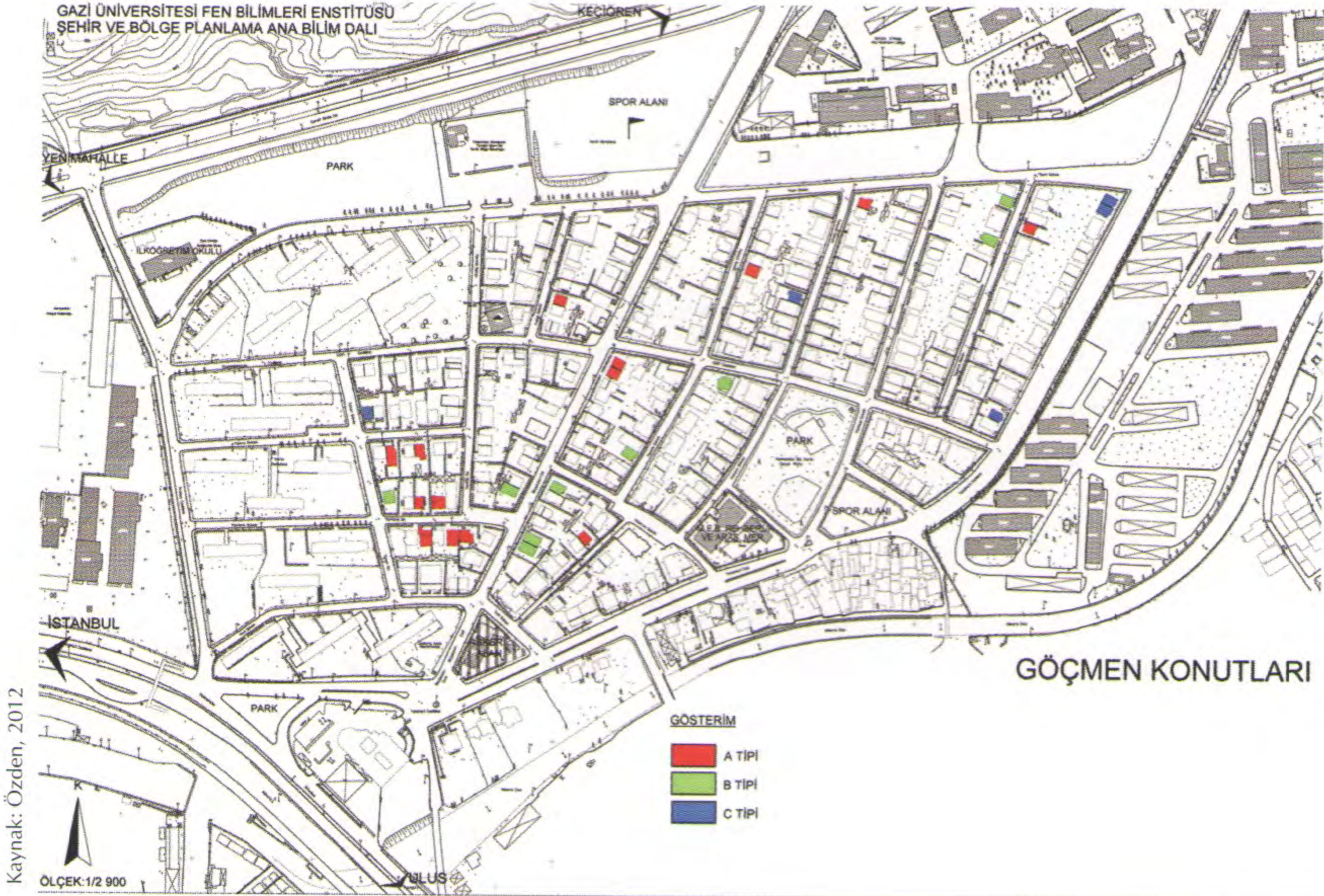
Resim 6-8. Varlık Mahallesi'nde Değişim

dan insanların zorunlu birlikteliğine sahne olarak özgün sosyal yapısını hızla yitirmiştir.

Ankara Varlık Mahallesi örneği üzerinden giderek kapalı bir toplumsal yaşamı empoze etmelerinin olumsuzluğuna ve kent ile kurdukları ilişkinin kopukluğuna karşın, göçmen yerleşimlerinin, özelleşmiş fiziksel yapıları ve özgün sosyal yapıları nedeniyle simgesel alanlar olmaları, tanıklık ettikleri dönemlerin izlerini ta-



Resim 9. Varlık Mahallesi Konut Dokusu, 2003 yılında yapılmış olan araştırmaya göre mahallede 45 adet A Tipi, 30 adet B Tipi, 27 adet C Tipi olmak üzere toplam 102 adet konut bulunmaktadır.²⁴



Resim 10. Varlık Mahallesi Konut Dokusu, 2012 yılında yapılmış olan araştırmaya göre mahallede 15 adet A Tipi, 9 adet B Tipi, 5 adet C Tipi olmak üzere toplam 29 adet konut kaldığı tespit edilmiştir.²⁵

şimaları, anlamları ve yeni yerleşim yerleri oluşturma sürecinde sahip oldukları potansiyelleri açısından değerlendirilmeleri gereğini vurgulamak ve bu yerleşimlerin kentsel değişimden en az etkilenmeleri gereğini bir istem olarak ifade etmek büyük önem taşımaktadır. ♦

NOTLAR

1. 2510 sayılı İskân Kanunu'na göre "İskânlı göçmen", İskân ve iş sorunlarının çözülmesi devlet tarafından garanti edilen göçmen statüsünü; "serbest göçmen" ise devlet yardımı almaksızın İskân ve iş sorunlarını kendi olanakları ile çözen göçmen statüsünü ifade etmektedir.
2. 1923–1968 yılları arasında mübadil, göçmen ve mülteci olarak gelenlerin % 68,6'sı toplam 12 ile yerleştirilmiştir.
3. Şençift, 1974.
4. Yıldırım vd., 1996.
5. Cumhuriyet dönemi göçmen İskân politikalarını, yaşamakta oldukları yerlerden ayrılan ve üretim kaynaklarını kaybeden göçmenlere sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile ülkenin kalkınma politikaları gözetilerek, uygun yerlerde yerleşim olanakları sağlamak, kalıcı bir biçimde en azından önceki gelir düzeylerini koru-

yacak istihdam ve yatırım olanakları sunmak ve yeni bir yaşama uyum sağlamaları yolunda planlı uygulamalar yapmak biçiminde özetlemek mümkündür. (Doğanay, 1996)

6. İskânlı göçmenlere yönelik uygulamalar ilk dönem mübadil yerleştirmeleri dışında hazırlanan İskân programları uyarınca yapılmaktadır. İskân programları ile göçmenlerin kırsal alanda / tarımsal İskân ya da kentsel alanda / şehirsal İskân yerleşme talepleri değerlendirilmeye çalışılmakta; tarımsal İskânda göçmenlere konut, tarla ve işletme için ihtiyaç duyulan zirai araç kredisi verilmekte, şehirsal İskânda göçmenlere konut, mesleklerini ve zanaatlarını icra edebilecekleri işletme kredisi sağlanmaktadır. (Ağanoğlu, 2001)

7. Ahali Mübadelesi, 2003.

8. Cengizkan, 2004.

9. Duman, 2008.

10. Göçmen Bilgileri, 2003.

11. Doğanay, 1997.

12. Doğanay, 1996.

13. Kavrar, 2003.

14. Mahallenin "Varlık Vergisi" adıyla toplanan paralarla inşa edildiği için adının "Varlık Mahallesi" olduğu söylenmektedir.

15. Mahallede göçmen konutlarının yapımından önce gerçekleştirilmiş olan SSK Blokları da yer almaktadır. Dört katlı 19 bloktan oluşan SSK Blokları 1950'li yılların ortalarında bitirilmiştir. İlk beş bloğun SSK Genel Müdürlüğü lojmanları olarak kullanıldığı, ancak daha sonra SSK işçilerine satıldığı bilgisi vardır. Sosyal konut olarak yapılan bloklarda dört farklı tip plan uygulanmıştır. (Evirgen, 2012)

16. Göçmen Bilgileri, 2003.

17. Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü, 1984.

18. Muhtarlık Bilgileri, 2003.

19. Dilekçeler, 1987.

20. Koruma Kurulu Kararı, 1987.

21. Meclis Kararı, 1988.

22. Revizyon İmar Planı, 1988.

23. Muhtarlık Bilgileri, 2003.

24. Özden, M., Arazi Kullanım Çalışmaları, Varlık Mahallesi, Ankara, 2003.

25. Özden, M., Arazi Kullanım Çalışmaları, Varlık Mahallesi, Ankara, 2012.

KAYNAKLAR

- 1987 tarihli Dilekçeler, Varlık Mahallesi Revizyon İmar Planı Yazışma Dosyası, Yenimahalle Belediyesi İmar Müdürlüğü, İmar Planlama Şubesi, Ankara.
- 1987 tarihli Koruma Kurulu Kararı, Varlık Mahallesi Revizyon İmar Planı Yazışma Dosyası, Yenimahalle Belediyesi İmar Müdürlüğü, İmar Planlama Şubesi, Ankara.
- 1988 tarihli Meclis Kararı, Dosya, Yenimahalle Belediyesi İmar Müdürlüğü, İmar Planlama Şubesi, Ankara.
- 1988 tarihli Revizyon İmar Planı, Yenimahalle Belediyesi İmar Müdürlüğü, İmar Planlama Şubesi, Ankara.
- 2003, "Yunanistan'la Ahali Mübadelesi", **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, cilt:1, İstanbul, s.22.
- Ağanoğlu, H.Y. 2001, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Göçmenlerin Makus Talihi Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Cengizkan, A. 2004, **Mübadele, Konut ve Yerleşimleri**, Arkadaş Yayıncılık, Ankara.
- Duman, O. 2008, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri", **Bilgi Dergisi**, sayı:45, ss.23-44.
- Doğanay, F. 1996, "Yeniden Yerleştirilenler İçin Konut", **Diğerlerinin Konut Sorunları**, (der.) Emine Komut, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.243-250.
- Doğanay, F. 1997, "Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi", **Toplum ve Göç**, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, ss.194-205.
- Göçmenlere Yardım Derneği Ankara Şubesi Arşivi, Ankara.
- Şençift, K. 1974, **İskân Hizmetleri ve Fiziksel Yerleşimin Düzenlenmesi**, Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü, 1984, **Kuruluşu, Görevleri, Hizmetleri**, Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Yıldırım, S., K. Güvenç ve E. Akın, 1996, "Göçmen ve Konut: Orası ve Burası Arasında Bir Yerde", **Diğerlerinin Konut Sorunları**, (der.) Emine Komut, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.280-289.
- Ankara Varlık Mahallesi Muhtarlığı ile Görüşme, 2003, Ankara.
- Göçmen Konutları Koordinatör Yardımcısı ile Görüşme, M. Kavrar, 2003, TOKİ Genel Müdürlüğü Göçmen Koordinatörlüğü, Ankara.
- Göçmenlere Yardım Derneği Ankara Şubesi ile Görüşme, 2003, Ankara.
- SSK Blokları Sakini ile Görüşme, C. Evirgen, 2012, Konya Büyükşehir Belediyesi.